

Uçucu Yağ Sektörünün Ulusal Ekonomimizdeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Ünal KARIK

Mustafa ÖZTÜRK

Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova

Öz

Tıbbi ve aromatik bitkilerden elde edilen uçucu yağların sentetik yolla elde edilenlere nazaran etkisinin çok yönlü olması, çevre ve insan sağlığına zararlı etkilerinin olmaması, ilaç sanayi yanında, gıda ve meşrubat, parfüm ve kozmetik endüstrisi ile aromaterapi gibi pek çok alanlarda kullanılması nedeniyle, dünyada her geçen yıl tüketimi artmakta, buna paralel olarak ülkemiz ekonomisinde de gelişmekte olan bir sektör olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışma ile ülkemiz uçucu yağ sanayinin mevcut durumu, uçucu yağ üretimi ve ihracatı yapan firmaların yapısı ve işleyişi ile sorunlarına yönelik veriler ortaya konulmuştur. Bu veriler ışığında sektörün gelişmesine yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Ülkemiz uçucu yağlar ihracatı 2008 yılı rakamlarına göre 24.6 milyon dolar seviyelerinde gerçekleşmiş olup, gül ve kekik uçucu yağları ihracatta önemli bir paya sahip bulunmaktadır.

2008 yılında 13.6 milyon dolar olarak gerçekleşen uçucu yağlar ithalatında nane, limon ve portakal yağları ilk sıralarda yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, uçucu yağlar, ihracat, ithalat.

Current Situation of Essential Oil Sector in Turkey, Problems and Solution Recommendations

Abstract

Essential oils obtained from medicinal and aromatic plants which effects of multi-faceted, due to not harmful effects to the environmental and human health, using many areas such as food and beverage, fragrance and cosmetic industries and aromatherapy as well as the pharmaceutical industry according to synthetic way, every year the consumption increasing all over the world, in parallel to this it is also developing sector the economy of our country.

In this study the current state of our country volatile oil industry, the data of structure and functioning of essential oil production and export firms have been presented. Solution recommendations are given for the development of sector in the light of these data.

Essential oils export figures of our country for 2008 have occurred in the level of 24.6 million dollars, the export of roses and thyme essential oil has an important role.

The essential oils imports are occurred 13.6 million dollars in 2008, the mint, lemon and orange oils are ranked in the first row.

Key Words: Turkey, essential oils, export, import.

Sorumlu Yazar/Correspondence to: Ü. Karik, unalkarik@yahoo.com
Geliş Tarihi: 14.12.2009 Kabul Tarihi: 08.12.2010

Makalenin Türü: Araştırma
Category: Research

Giriş

Uçucu yağlar doğru teşhis edilmiş aromatik bitkilerden standart bir işlemle elde edilen kokulu sıvılardır. Uçucu yağların birçok kullanım alanı bulunmaktadır. İlaç, gıda, meşrubat, parfüm ve kozmetik sanayi yanında, özellikle son yıllarda aromaterapi uygulamaları ve tarımsal üretimde de kullanılmaya başlaması, uçucu yağlara olan talebi artırmaktadır. İnsektisit, fungusit, herbisit ve nematosit olarak doğal mücadele kaynağı şeklinde kullanımlarının yanında; hayvansal üretimde, kanatlılarda ve arıcılıkta da son zamanlarda kullanım alanı bulmuştur (Başer, 2000).

Gıda korumada kullanılan kimyasal maddelere yasal sınırlamalar getirilmesi nedeniyle, bitkilerden elde edilen ve antioksidan olarak kullanılabilen uçucu yağlara olan talep her geçen

gün artmaktadır. Türkiye uçucu yağ içeren bitkiler bakımından oldukça zengin bir floraya sahiptir ve yüzlerce farklı uçucu yağ bitkisi doğal olarak yetişmektedir.

Pek çok bitkiden elde edilen uçucu yağların ve özütlerin yakın geçmişte popülaritesi artmış ve bilim adamlarının ilgisini kazanmıştır. Pek çok bitki, yiyecek, ilaç ve parfümeri gibi alanlarda farklı amaçlarla kullanılmıştır (Heath, 1981).

Dünya uçucu yağ üretiminin %3'ü ilaç sanayi, %34'ü alkolsüz içkiler ve %63'ü ise koku ve tat endüstrileri tarafından kullanılmaktadır (Başer, 1998).

İlaç ve kokulu bitkilerin kullanım alanlarının artması bu bitkileri iç ve dış pazarlarda aranır hale getirmiştir. Dış ticarete önemli bir yer alabilmek, her şeyden önce standartlara uygun ürün üretebilmeye bağlıdır. Bunun da ilk adımı, bu bitkilerin kültüre alınarak kontrollü ve esasına uygun olarak yetiştiriciliğinin yapılmasıdır (Yılmaz ve Telci, 1996).

Ülkemiz florası uçucu yağ içeren bitkiler bakımından oldukça zengindir. Ancak uçucu yağ üretimi gülyağı hariç tutulursa genellikle doğadan toplama yöntemi ile yapılmaktadır. Doğadan toplanan bitkiler uçucu yağ içeriği açısından homojen olmadığı için elde edilen ürünlerde kalite açısından dış pazar isteklerine uygun olmamaktadır.

Tarla tarımı şeklinde yapılan üretim bir taraftan flora üzerindeki baskıyı azaltırken, diğer taraftan da bu ürünlerden elde edilen uçucu yağların dış pazarlarda daha yüksek fiyatlarla alıcı bulmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda iç pazarda gereksinim duyulan ve şu anda ithalat yolu ile karşılanan bazı uçucu yağların da ülkemizde üretilmesi sonucu döviz kaybının da önüne geçilebilecektir.

Türkiye'de son yıllarda Isparta (350 dekar) ve Çumra'da olmak üzere lavanta tarımı da yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca son zamanlarda Akdeniz ve Ege Bölgelerinde küçük çapta nane, mersin, rezene, anason, kimyon, adaçayı, ardıç, biberiye, oğulotu ve hayıt uçucu yağları da üretilmeye başlanmıştır (Özgüven ve Ark., 2005).

Bu çalışmanın amacı uçucu yağ sanayinin ülkemiz açısından önemini ortaya koymak, uçucu yağ üretimi yapan firmaların yapısı ve işleyişine yönelik bazı verileri derlemektir. Elde edilen veriler ışığında ülkemiz uçucu yağ sanayinin mevcut durumu incelenmiş, sektörün gelişmesi için geleceğe yönelik yapılması gereken somut ifadeler yer verilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmada, Türkiye'de uçucu yağ üretimi yapan firmalardan 2006 yılında anket yöntemiyle toplanan orijinal nitelikteki verilerin yanında, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen uçucu yağlar dış ticareti ile ilgili istatistiksel veriler ve konu ile ilgili diğer yayınlar materyal olarak kullanılmıştır.

Yöntem

Uçucu yağ firmalarının yapılarını ortaya koymak amacıyla, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (Ankara) kayıtlarından yararlanılarak, uçucu yağ üretimi yapan 21 firma tespit edilmiştir. Zaman ve kaynakların kısıtlı olması nedeniyle daha çok firmanın bulunduğu ve büyük miktarda üretimin yapıldığı Isparta ve Antalya illerinde uçucu yağ üretimi ve ihracatı yapan firmalarla yüz yüze anket çalışması yapılmış, daha az sayıda firmanın bulunduğu ve daha küçük ölçekte üretimin yapıldığı İzmir, Mersin, Afyon, Burdur, Elazığ ve İstanbul illerindeki uçucu yağ firmalarına ise anketler posta yoluyla gönderilmiştir. İzmir ilindeki bir firma ankete cevap vermiş, diğer illerde ise firmaların anket yapmaya istekli olmamaları nedeniyle anketlere cevap alınamamıştır. Isparta, Antalya ve İzmir illerinde 14 firma ile anket çalışmaları yapılmış olup bu

firmalar sektörde faaliyet gösteren işletmelerin %66.7 sini oluşturmaktadır. Makro düzeyde çeşitli kaynaklardan derlenen verilerin analizinde yüzde hesaplarından yararlanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Türkiye'nin Uçucu Yağlar İhracatı

Türkiye önemli bir potansiyele sahip olduğu halde, koku ve tat endüstrisi, alkolsüz içkiler ile ilaç sanayin de kullanılan uçucu yağlar üretim ve ihracatında henüz istenilen seviyelerde değildir. Uçucu yağ üretim ve ihracatının büyük bir kısmını gülyağı oluşturmaktadır. Türkiye gülyağı dışında, diğer uçucu yağlarda dünyada önemli bir etkinliğe sahip bulunmamaktadır.

Çizelge 1. Türkiye'nin yıllar itibariyle başlıca uçucu yağlar ihracatı

Uçucu Yağ Adı	2004	2005	2006	2007	2008	
	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	%
Bergamut	6 389	-	-	-	-	-
Portakal	3 340	2 791	-	11 175	30 391	0.1
Limon	35 960	1 362	-	2 591	10 927	0.0
Küçük Limon	-	-	2 637	-	-	0
Diğer Turunçgiller	119	11 289	13 254	14 864	29 729	0.1
Yasemin	-	-	3 640	-	-	-
Lavanta	-	-	2 157	162	-	-
Nane	-	683	1 088	-	587	0.0
Karanfil	-	-	100	131 837	118	0.0
Kekik	768 247	1 104 060	1 132 420	1 270 923	1 584 084	6.4
Gül	7 393 105	7 174 393	7 594 461	9 382 939	11 210 148	45.5
Oğulotu	-	-	-	-	16 563	0.1
Stearopten	3 499 658	3 117 897	2 904 718	1 986 910	3 736 722	15.2
Toplam	11 706 818	11 412 475	11 654 475	12 801 401	16 619 269	67.4
Diğerleri	1 685 211	3 455 946	3 188 017	6 546 408	8 019 127	32.6
Genel Toplam	13 392 029	14 868 421	14 842 492	19 347 809	24 638 396	100.0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları, Ankara 2009.

Türkiye'nin yıllar itibariyle, başlıca uçucu yağlar ihracatının verildiği Çizelge 1 incelendiğinde, toplam uçucu yağlar ihracat değerlerinde 2006 yılı hariç diğer yıllarda artış olduğu dikkati çekmektedir. 2008 yılında uçucu yağlar ihracatının değer olarak %45.5'inin gülyağı, %15.2'sinin stearopten yağı ihracatından elde edildiği dikkati çekerken, kekik yağı ihracatının da son yıllarda önemli artış göstererek, 25 milyon dolar civarında olan toplam uçucu yağ ihracatından %6.4 oranında pay aldığı görülmektedir. Diğer uçucu yağlarda yıllar itibariyle önemli dalgalanmalar olduğu ifade edilebilir.

Ülkemizden ihraç edilen uçucu yağların bazıları, Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu' nun "diğerleri" kapsamında yer aldığı için, adları ve ihraç değerleri tam olarak belirlenememektedir. Diğerleri faslında ihraç edilen uçucu yağların neler olduğunun ortaya konulabilmesi için, tüm uçucu yağ ihracatlarının ayrı ayrı kalemler halinde kayıtlara geçirilmesi gerekmektedir.

24.6 milyon dolar civarında gerçekleşen 2008 yılı uçucu yağ ihracatının %53.0'ü Fransa, %14.4'ü Almanya, %8.6'sı Madagaskar, %7.5'i ABD, %4.7'si İsviçre ve İngiltere, %1.4'ü Yunanistan'a yapılmıştır (Çizelge 2). Çizelge 2 incelendiğinde 2004 yılında uçucu yağ ihracatımızın değer olarak %65'ini gerçekleştirdiğimiz Fransa, 2008 yılında toplam uçucu yağ ihracat değerinden %53 oranında pay almıştır. Uçucu yağlar ihracatımızın önemli bir kısmının Avrupa Birliği ülkelerine yönelik olduğu ifade edilebilir. Türkiye ile AB arasında 1.1.1996 tarihinde gerçekleşen Gümrük Birliği'nin bir sonucu olarak uçucu yağların, AB'den ithalatı ve bu ülkelere ihracatı gümrük vergisinden muaf olarak gerçekleştirilmektedir (Anonim, 2009b). 2008 yılı ihracat değerleri dikkate alındığında; Fransa (%62.2), Almanya (%12.6), ABD (%9.7) ve İsviçre (%9.2) en fazla gülyağı ihracatı yapılan ülkelerdir (Anonim, 2009a).

Çizelge 2. Türkiye'nin yıllar itibariyle önemli ülkelere göre uçucu yağlar ihracatı

Ülkeler	2004	2005	2006	2007	2008	
	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	%
Fransa	8 691 560	7 391 802	7 602 493	8 896 295	13 066 722	53.0
Almanya	2 086 894	2 236 879	2 370 018	2 827 294	3 544 829	14.4
Madagaskar	-	-	-	-	2 113 905	8.6
ABD	601 690	568 528	1 131 394	1 080 208	1 858 277	7.5
İsviçre	952 364	709 454	819 929	1 974 051	1 148 248	4.7
İngiltere	391 410	602 185	686 775	796 470	1 146 035	4.7
Yunanistan	-	-	80 431	235 508	350 733	1.4
İrlanda	-	205 745	472 660	810 115	218 368	0.9
Kanada	118 558	56 147	226 843	289 473	159 430	0.6
Sudan	106	-	-	701 467	-	-
Toplam	12 842 582	11 770 740	13 390 543	17 610 881	23 606 547	95.8
Diğerleri	549 447	3 097 681	1 451 949	1 736 928	1 031 849	4.1
Genel Toplam	13 392 029	14 868 421	14 842 492	19 347 809	24 638 396	100.0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları, Ankara 2009.

2008 yılında kekik yağı ihracatının %48.2'si ABD, %22.1'i Yunanistan, %16.9'u Fransa, %4.4'ü Polonya ve %4.2'si Kanada'ya yapılmış olup; bu 5 ülke toplam kekikyağı ihracat değerinden %95,8 oranında pay almışlardır (Anonim, 2009a).

Ülkemizden ayrıca 2007 yılına kadar 15.15.90 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (Bitkisel Yağlar) numarası altında, kekik ve defne uçucu yağları ihracatı yapılmakta olup; 2007 yılında söz konusu yağların 15.15.90 GTİP numarası altında ihracatına rastlanılmamıştır. Bu kapsamda 2006 yılında 15.15.90 GTİP numarası altında ihraç edilen defne yağı ihracatı 914 bin dolar olup, ihracatın % 82.3'ü Suriye, %9.5'i Almanya ve %5.3'ü Fransa'ya yapılmıştır. Aynı GTİP numarası altında 2006 yılında ihraç edilen kekik yağı ihracatı ise 457 bin dolar olup, ihracatın %44.3'ü ABD, %36.8'i Avusturya ve %5.7'si Kanada'ya gerçekleştirilmiştir (Anonim 2009a).

Türkiye'nin Uçucu Yağlar İthalatı

Türkiye'nin yıllar itibariyle başlıca uçucu yağlar ithalatı Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. Türkiye'nin yıllar itibariyle başlıca uçucu yağlar ithalatı

Uçucu Yağ Adı	2004	2005	2006	2007	2008	
	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	%
Bergamut	420 887	262 560	348 655	-	-	-
Portakal	484 933	663 683	439 610	688 422	650 989	4.8
Limon	284 405	377 504	427 331	750 680	863 047	6.3
Küçük Limon	86 997	57 450	62 921	-	-	-
Diğer Turunçgiller	102 914	120 790	191 706	462 292	920 013	6.7
Lavanta	212 950	220 515	232 843	103 624	121 061	0.9
Nane	2 253 737	2 726 973	3 498 200	3 555 920	3 282 108	24.0
Güve Otu	17 974	26 327	15 752	-	-	-
Karanfil	37 740	31 255	47 742	35 103	98 009	0.8
Yasemin	5 977	10 753	25 684	-	-	-
İtır	36 432	58 298	85 282	21 987	28 692	0.2
Oğulotu	669 810	225 381	356 754	209 245	473 562	3.4
Kekik	-	1 507	-	5 416	2 223	0.1
Gül	3 530	2 542	9 028	8 223	20 364	0.1
Yılang-Yılang	40 008	43 547	30 718	57 772	95 743	0.8
Toplam	4 658 294	4 829 085	5 772 226	5 898 684	6 555 811	48.1
Diğerleri	3 076 812	3 649 559	4 316 999	5 470 591	7 088 500	51.9
Genel Toplam	7 735 106	8 478 644	10 089 225	11 369 275	13 644 311	100.00

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları, Ankara 2009.

Çizelge 3 incelendiğinde, yıllar itibariyle uçucu yağlar ithalatında dalgalanmalar olduğu göze çarpmaktadır. Ülkemizin 13,6 milyon dolar civarında gerçekleşen 2008 yılı uçucu yağlar ithalatının; %24.0'ü nane, %6.7'si diğer turuncgiller, %6.3'ü limon, %4.8'i portakal ve %3.4'ü oğulotu yağları olup, adı geçen uçucu yağlar Türkiye uçucu yağ ithalatında önemli kalemler olarak dikkati çekmektedir. Çizelge 3 incelendiğinde uçucu yağlar ithalatının önemli bir kısmının “diğerleri” faslı altında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu nedenle “diğerleri” faslı altında hangi uçucu yağların ithalatının yapıldığı tam olarak ortaya konulamamaktadır.

Türkiye uçucu yağlar ithalatının önemli bir kısmını ABD ve AB ülkelerinden gerçekleştirmektedir. İthalat yaptığımız ülkelerin payları yıllara göre değişmekle beraber, 2008 yılında uçucu yağlar ithalatımızın değer olarak %16.8'i ABD, %14.1'i Hindistan, %13.9'u Fransa, %13.8'i Almanya, %9.5'i İspanya %8.2'si İngiltere ve %6.0'sı İtalya'dan yapılmış olup; toplam ithalatın %82'si adı geçen bu 7 ülkeden gerçekleştirilmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Türkiye'nin yıllar itibariyle önemli ülkelere göre uçucu yağlar ithalatı

Ülkeler	2004	2005	2006	2007	2008	
	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	Değer (\$)	%
ABD	1 705 327	1 835 420	1 512 255	2 075 392	2 297 067	16.8
Hindistan	440 243	899 301	1 012 713	1 814 791	1 920 421	14.1
Fransa	1 288 707	1 154 202	1 469 963	1 339 799	1 897 768	13.9
Almanya	768 396	912 843	976 864	1 295 105	1 881 942	13.8
İspanya	894 145	685 724	844 194	902 962	1 290 562	9.5
İngiltere	710 353	1 095 902	1 833 121	1 668 722	1 116 663	8.2
İtalya	287 610	386 103	412 370	515 546	825 027	6.0
Endonezya	504 606	397 643	532 632	218 364	552 809	4.1
Mısır	7 147	20 963	20 407	15 161	314 340	2.3
Çin	256 781	107 324	289 385	106 661	292 002	2.1
Toplam	6 863 315	7 495 425	8 903 904	9 952 503	12 388 601	90.8
Diğerleri	871 791	983 219	1 185 321	1 416 772	1 255 710	9.2
Genel Toplam	7 735 106	8 478 644	10 089 225	11 369 275	13 644 311	100.0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları, Ankara 2009.

Hindistan'dan yaptığımız ithalatın değer olarak yıllar itibariyle artmakta olduğu dikkati çekerken; Endonezya, Mısır ve Çin ithalat yaptığımız diğer önemli ülkeler olarak göze çarpmaktadır.

Uçucu Yağ Üretimi Yapan Firmalardan Elde Edilen Bulgular

Isparta ilinde 9, Antalya ilinde 4 ve İzmir ilinde 1 adet uçucu yağ firmasıyla anket çalışması yapılmıştır.

Anket kapsamında, incelenen uçucu yağ firmalarının %35.7'si limited, %21.4'ü anonim şirketi, %35.7'si şahıs işletmesi ve %7.2'si ise kooperatif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

İncelenen firmaların %14.3'ü tamamen yabancı (Fransız) sermayelidir. Firmaların %50.0'si imalatçı-ihracatçı, %28.6'sı üretici-imalatçı-ihracatçı, %7.1'i ise üretici-imalatçı-ihracatçı ithalatçı durumundadır.

İncelenen firmalar ortalama 21 yıldır uçucu yağ ihracatı yapmaktadır. İncelenen firmaların %35.7'si öz mülk arazilerinde gül çiçeği ve lavanta yetiştirmektedir. Öz mülk araziye sahip olan işletmelerin ortalama işletme büyüklüğü 82.1 dekadır. Bunun yanında incelenen firmaların %21.4'ü sözleşmeli olarak organik gül çiçeği yetiştiriciliği yapmaktadır.

İncelenen uçucu yağ firmalarının büyük çoğunluğu doğrudan köylülerden (doğadan toplama) hammadde temini yoluna giderken, toplayıcılardan ve az miktarda da olsa ithalat yoluyla hammadde tedarik eden firmalarda söz konusudur. Firmalar genellikle hammadde ihtiyaçlarını Akdeniz Bölgesinden, özellikle Antalya, Isparta, Adana, Hatay, Mersin ve Burdur illerinden

karşılıamaktadırlar. Firmalar uçucu yağ bitki temininde herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

İncelenen firmaların çalıştıkları uçucu yağlar başta gülyağı olmak üzere kekikyağı, defne yağı, ardıç yağı, biberiye yağı, mersin yağı, nane yağı, lavanta yağı, adaçayı yağı, hayıt yağı, rezene yağı, kimyon yağı, karabaş otu yağı ve zencefil yağı olarak sayılabilir. İncelenen firmaların tümü uçucu yağ çıkarma işlemini su distilasyonu yöntemiyle kendileri çıkarmakta olup, sadece bir firma gülyağı dışında, mersin yağı ve kekikyağını fason olarak yaptırmaktadır.

İncelenen firmaların işledikleri bitki miktarları, bitkilerin işlenen kısımları, uçucu yağ oranları ve uçucu yağ üretim miktarlarının verildiği çizelge 5 incelendiğinde işlenen bitki miktarı bakımından gül çiçeği birinciliği alırken bunu kekik, defne, biberiye, ardıç, adaçayı ve mersin takip etmiştir. Bitkilerin uçucu yağ oranlarının, bitkilerin toplandığı yöre, iklim durumu, bitkinin toplandığı dönem ve toplama saati gibi birçok faktörün etkisinde olduğu ifade edilmiştir.

Çizelge 5. İncelenen firmaların işledikleri bitki miktarları, bitkilerin işlenen kısımları, uçucu yağ oranları ve uçucu yağ üretim miktarları.

Bitki Adı	İşlenen Miktar (kg/yıl)	Bitkinin İşlenen Kısım	Uçucu Yağ Oranı (%)	Uçucu Yağ Üretim Miktarı (kg)
Adaçayı	363 500	Yaprak	1,5	5 200
Anason	20 000	Meyve	1,5-3,0	400
Ardıç	364 000	Meyve	1,5-2,0	6 050
Biberiye	392 000	Yaprak	1,2-1,3	4 600
Defne	570 000	Yaprak	0,6-1,0	5 000
Gül	9 237 000	Çiçek	0,025	1 920
Hayıt	27 500	Meyve	0,1-0,7	70
Karabaş Otu	13 000	Yaprak ve Çiçek	1,5	120
Kekik	885 000	Herba	1,5-3,0	18 650
Kimyon	10 000	Meyve	2,0	200
Lavanta	99 500	Çiçek	1,8-3,0	2 000
Mersin	271 750	Yaprak ve Dal	0,3-0,7	1 795
Nane	13 000	Yaprak	2,0-3,0	280
Rezene	10 000	Meyve	2,0	200
Zencefil	3 000	Kök	6,0-7,0	200

İncelenen firmalardan Fransız sermayeli olanların(%14.3) Fransa'daki şirketlerinin kalite belge ve sistemi bulunurken, yerli şirketlerin %16,7'sinin ISO 9001 ve HACCP gibi kalite belge ve sistemine sahip oldukları belirlenmiştir. İncelenen firmalardan Fransız sermayeli olanlar ihracatlarını Fransa'ya gerçekleştirirken, diğer firmalar ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İsviçre ve Japonya gibi gelişmiş ülkelere ihracat yapmaktadır. Firmalar 1 kg kekik yağının ihracat fiyatının 60-80 dolar arasında değiştiğini, 1 kg gülyağının ise ortalama 4000 dolardan ihraç edildiğini ifade etmişlerdir. İncelenen firmalardan bir kısmı iç piyasadan talep olduğu takdirde, gülsuyu ve kekik suyu üretimi de yapmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Isparta Keçiborlu Senir kasabası köylerinde lavanta adı altında yetiştirilen bitkinin gerçekte lavender olduğu, bundan çıkarılan uçucu yağların piyasada talep edilmediği, bu nedenle yörede gerçek lavanta bitkisinin yetiştiriciliğine geçilmesi amacıyla gerekli materyal ve bitkinin temin edilmesi için girişimlerde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir.

Gül çiçeği alım fiyatları gül ekim alanlarının genişlemesine sebep olmuş, bu durum gül çiçeği üretimini artırırken, dünya piyasasında gülyağına olan talebin sabit olması nedeniyle, gülyağı fiyatlarında istikrarsızlığa neden olmuştur.

Gül çiçeği üretiminin kontrol altına alınması ve gül çiçeğinde üretimin planlanması için, esas geçim kaynağı gül çiçeği yetiştiriciliği olan ve gül çiçeğinden başka herhangi bir ürün yetiştiriciliği yapılamayacak dağlık kesimlerde arazileri olan üreticilerin gül çiçeği üretiminde kalmaları teşvik edilmelidir. Sulanabilen arazilerde gül çiçeği dışında diğer tarımsal ürünleri yetiştiren üreticilere de alternatif ürün yetiştiriciliği kapsamında yardımlarda bulunulması gerekmektedir.

Gülyağı üreten firmalar genellikle Mayıs-Haziran aylarında gül çiçeği alımı yaptıktan sonra yılda en fazla 2 ay çalışmakta, gülyağı dışında başka bir uçucu yağ üretimi yapmıyorlarsa 10 ay fabrika atıl kalmaktadır. Firmaların kapasite kullanma oranlarını artırmak için gülyağı dışında katma değeri yüksek bitkilerin (mayıs papatyası, yalancı mimoza gibi) devreye sokulması için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği dile getirilmiştir.

Ülkemiz uçucu yağ sanayinin gelişmesi ve uçucu yağ ihracatında diğer rakip ülkelerle rekabet edebilmek için devlet desteğinin sağlanması gerekmektedir. Uçucu yağ ihracatında en önemli sorunun havayolu taşımacılığında karşılaşılan problemler olduğu, uçucu yağların yanıcı maddeler listesinde olması nedeniyle havayolu taşımacılığı yapan şirketlerce zorluklar çıkarıldığı, bu durumunda malların sevkıyatını geciktirerek ihracatı olumsuz yönde etkilediği beyan edilmiştir.

Uçucu yağların üretiminde kullanılan bitkilere devlet tarafından ürün desteğinin sağlanması da sektörün gelişmesi ve rekabet gücü açısından önemli bir konu olarak görülmektedir.

Uçucu yağların analizlerinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Bazı firmaların uçucu yağ analizleri alıcı ülkelere yapıldıktan sonra ihracat gerçekleştirilmekte, bir kısım firmalar ise uçucu yağ analizlerini Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi ile Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde yaptırmaktadır.

Kavrakrol oranı yüksek kekik türlerinin geliştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmesi, iç piyasada uçucu yağlarda denetimin artırılması, sahte uçucu yağ yapan firmalara ağır yaptırımlarda bulunulması gerekmektedir.

Isparta Keçiborlu-Kuyucak ve Çukurören köylerinde su sıkıntısı mevcut olup, bu durum su distilasyonu ile uçucu yağ çıkarılması sırasında sorun olmaktadır. Bu bölgedeki su sıkıntısının acilen çözülmesi bölgede uçucu yağ üretimi yapan firmaların daha rahat çalışmasını sağlayacaktır.

Dünya gülyağı piyasasında rakibimiz olan ülkeler Bulgaristan, Çin, Gürcistan, İran ve Fas'tır. Bizi en çok etkileyen Bulgaristan olup, Bulgaristan'da gül çiçeği üretiminin fazla olması piyasada gülyağı fiyatlarının düşmesine neden olmaktadır.

Kekik yağında Macaristan ve Yunanistan rakip ülkeler olarak ifade edilmektedir. Özellikle Macaristan'da çok sayıda tıbbi bitkinin kültürü yapıldığı ortaya konulmuştur.

Uçucu yağ pazarları çok tutucu olduğundan yeni üreticilerin bu pazarlara girip, güvenli bir yer edinmeleri için entegre bir pazarlama stratejisi oluşturup uygulamaları gerekmektedir. Bu stratejinin temel unsurları ürün verim ve kalitesinin kararlılığı, düzenli arz ile pazar gereksinimleri ve fırsatları konusunda gerekli bilgi akışının sağlanmasıdır.

Uçucu yağlarda ürün kalitesinin kararlılığını ve verimini garanti altına almak için doğru bitki türünün organize biçimde sistemli tarımı, uygun teknoloji, güvenli hammadde, ürün depolama ve nakliye imkanları ile etkin bir yönetim sisteminin var olması gerekmektedir.

Ülkemizin doğal florasında bulunan, ticari öneme sahip, zengin içerikli uçucu yağ bitkilerinin kalite özelliklerinin belirlenerek, ihtiyaç duyulan sektörlere kazandırılması, dünya uçucu yağ ticaretinde kaliteli ve standart ürünlerle daha büyük bir pay alması amacıyla bu konuda yapılacak olan çalışmalara hız kazandırılmalıdır.

Tıbbi ve aromatik bitkilerin doğadan bilinçsizce toplanmalarının kontrol altına alınması için gerekli önlemler alınmalıdır. Kültürü yapılan türlerden uçucu yağ sektörüne uygun yeni çeşitler ıslah edilerek, uçucu yağ bitkisi yetiştiricileri ile uçucu yağ ihracatı desteklenmelidir.

Kaynaklar

- Anonim, 2009a. Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları, Ankara.
- Anonim, 2009b. www.igeme.org.tr
- Başer, K.H.C., 2000. “Uçucu Yağların Parlak Geleceği”. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bülteni, Sayı:15, Anadolu Üniversitesi Tıbbi ve Aromatik Bitki ve İlaç Araştırma Merkezi, Eskişehir.
- Başer, K.H.C., 1998. “Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Endüstriyel Kullanımı” Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bülteni Sayı:13-14, Anadolu Üniversitesi Tıbbi ve Aromatik Bitki ve İlaç Araştırma Merkezi, Eskişehir.
- Heath, H.B. 1981. Source Book of Flavours. Westport: Avi, pp.890.
- Özgüven, M., Sekin, S., Gürbüz, B., Şekeroğlu, N., Ayanoğlu, F.; Ekren. S., 2005. “Tütün, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üretimi ve Ticareti”, Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, Ankara, Sayfa:481-501.
- Yılmaz, G., Telci, İ., 1996. “Tıbbi ve Kokulu Bitkilerin Durumu ve Dış Pazar Şansı”, Ziraat Mühendisliği Dergisi Sayı: 291., Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği, Ankara, Sayfa:27-29.